

Bevindingen na onderzoeksfase 2b

2e draft - 15-01-2025

Voorliggende vraag. Tijdens het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) van Rijk en regio in juni 2023, is besloten om de Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk te starten. De Powerport regio Moerdijk beslaat het grondgebied van de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg. Met daarbinnen het Haven- en Industrierrein Moerdijk en het Amergebied als centrale locaties. In fase 1 zijn relevante projecten geïnventariseerd. In de huidige fase is een technische verdieping uitgevoerd in twee fasen: 'Binnen de hekken' (2a) van het Haven- en Industrierrein en het Amergebied; en 'Buiten de hekken' (op drie schaalniveaus: nationaal, regionaal en lokaal binnen de Powerport regio Moerdijk) (2b). Voor deze gebieden is geïnventariseerd:

- De beschikbare vrije ruimte: Het actueel en direct beschikbare ruimteaanbod in beeld.
- De te maken ruimte, inclusief een indicatie van kosten, doorlooptijden en juridische randvoorwaarden die daarbij horen: potentieel additioneel ruimteaanbod in beeld. (*in progress*)
- De mate van beïnvloeding van de ruimtevraag (fysiek en milieutechnisch) door middel van technische maatregelen of andere manieren: ruimtebehoefte beperken.

Ruimtevraag

Bevinding 1. De geïnventariseerde ruimtevraag voor een toekomstbestendig en duurzaam Haven- en Industriegebied bedraagt >190 hectare (tijdshorizon 2030-2035).

Een aantal ruimtevragers zijn zeer concreet en op middellange termijn randvoorwaardelijk voor een toekomstbestendig en duurzaam Haven- en Industriegebied Moerdijk, namelijk:

- 380kV station, o.a. voor de elektrificatie van Shell (POM 380: 28 ha) (uit PEH)
- 1-2 aanlandingen Wind op Zee (Nederwiek III: 5,5-11 ha) (uit PEH)
- Verduurzaming Haven- en Industriegebied (130 ha) (autonome groei, NPVI)
- Truckparking, huisvesting arbeidsmigranten en aanverwante faciliteiten die onlosmakelijk gepaard gaan met de groei van HiM (25 ha)
- Aanvullend aan bovenstaande activiteiten zal de druk op infrastructuur (spoor, water, weg, bus) groeien ((nog)niet gekwantificeerd)

Voor de context, 190 hectare is ongeveer het centrumgebied van Breda binnen de singels.

Nota bene: het niet kiezen voor verduurzaming / materialentransitie, energietransitie en ruimte bieden aan autonome groei is een bedreiging voor het voortbestaan van de huidige functie van het gebied. In feite is dat kiezen voor afscheid nemen van een aantal van de huidige activiteiten. (afname concurrentiepositie HiM)

Bevinding 2. Om de nationale en provinciale ambities te realiseren komt bovenop de 190 hectare nog eens een additionele vraag van +/- 800 ha (tijdshorizon 2040-2050).

Deze vraag gaat over:

- Extra aanlanding Wind op Zee (VAWOZ: 5,5 ha)

- Verduurzaming Haven- en Industriegebied (extra ruimtevraag 110 ha) (autonome groei, NPVI)
- Circulaire Economie (540 ha) (PBL, indicatief)
- Elektrolyse (20-60 ha) (PEH)
- Grootschalige batterij (80 ha) (PEH)
- Grootschalige logistiek (10-90 ha) (prognose PNB)
- Bijbehorende faciliterende voorzieningen

Bevinding 3. Het realiseren van deze ambities leidt tot een grote aanvullende opgave vanuit verschillende invalshoeken:

- **Watercompensatie (afhankelijk van de plek en uitvoering orde van grootte: 30% tot 100%).** Powerport ligt laag, dat maakt dat de watercompensatie die noodzakelijk is om droge voeten te houden een groot oppervlakte zal bestrijken.
- **Natuurcompensatie.** (Wettelijke kaders)
- **Groei logistiek en mobiliteit op weg en spoor leidt niet alleen tot verbreding maar ook tot groei overlast.,**
- **Leefbaarheid:** afhankelijk van de omvang van realisatie van het industriële programma zal vanuit leefbaarheid de opgave ontstaan de ruimtelijke ordening van de Powerport (wonen, voorzieningen, lokale bereikbaarheid, recreatie, etc) fors aan te passen. Het voortboorduren op de bestaande situatie is niet houdbaar.
- **Landbouwtransitie.** Wat wordt de toekomst van de land- en tuinbouw in dit gebied?
- Nog los van eventuele ruimtevragen die voortkomen uit het **uitplaatsen van huidige activiteiten.**

Beïnvloedbare ruimtevraag

Bevinding 4. De aard en grootte van een deel van de ruimtevraag gaat slecht samen met intensiveren en/of deconcentreren.

- De projecten kennen nauwelijks tot geen mogelijkheden om compacter uitgevoerd te worden. Integendeel, netto 28 hectare 380 kV station vraagt in sommige gevallen om 40 hectare aan ruimte omdat de inpassing plaatsvindt in een omgeving waarin bestaande beperkingen leiden tot suboptimale opstellingen. De circulaire economie activiteiten met betrekking tot de reeds aanwezige industrie kunnen mogelijk compacter - maar een dergelijke route vraagt om nieuwe greenfield ontwikkelingen.
- Watergebonden economische activiteiten en de keten van energieprojecten passen het beste bij concentreren in 1 cluster: Een verspreide opstelling zorgt op meer plekken voor aantasting van de leefbaarheid. Voor energieprojecten leidt onderlinge afstand tot rendementverlies. Bovendien leidt een verspreide opstelling tot additionele ruimtevraag voor interconnectie: extra hoogspanningstracés en buisleidingen.

Bevinding 5. Het is - vanuit het oogpunt van de beoogde activiteiten - logisch dat alle ruimtevragers (met name elektrificatie, circulair en logistiek) naar dit gebied kijken. Er zijn weinig andere plekken in Nederland met vergelijkbare knoopwaarde die voor deze activiteiten geschikt zijn. In deze aanwezige knoopwaarde ligt een zichzelf

versterkend effect verscholen. Immers: hoe beter de aantakking op infra voor energie, water, weg, spoor en buis geregeld is, hoe aantrekkelijker de plek wordt voor diverse ruimtevragers.

- De multimodale zeehavens (Rotterdam, Amsterdam, Vlissingen-Terneuzen), het industriecluster Chemelot en, in mindere mate, regionale terreinen (Drechtsteden, Bergen op Zoom, Roosendaal, Tilburg, Waalwijk en Oosterhout) hebben vergelijkbare assets als Powerport regio Moerdijk die randvoorwaardelijk zijn voor initiatieven op het gebied van energie, industrie, circulair en logistiek.
- Opgaven op het gebied van landbouw, natuur en water zijn locatie- en ondergrond specifiek.

Beschikbare vrije ruimte

Bevinding 6. Momenteel is er niet tot nauwelijks direct beschikbare ruimte. Niet in hectare en onder huidige regelgeving is er bovendien geen stikstof- en geluidsruimte beschikbaar.

- Binnen de hekken: Er is 50ha aan gronden beschikbaar in het Haven- en Industriegebied Moerdijk (op gronden milieucat. 5-6 en met zeer forse geluidsbeperkingen). Er zijn bovendien 50 hectare aan gronden in het Amergebied (milieucat. 2-3, met flink belemmerende factoren zoals nabijheid van dorp en stad en Biesbosch/ Natura2000). De mogelijkheden voor een duurzame en toekomstvaste, beleidsneutrale doorontwikkeling van het Haven- en Industriegebied staat daarom vandaag al onder enorme druk.
- Buiten de hekken: Eerste studies van KGG tonen aan dat ook in andere Zeehavenclusters het ruimteaanbod zeer beperkt is. In de regio voert het belang van de verstedelijkingsambities momenteel de boventoon. Dat zorgt ervoor dat er geen ruimte beschikbaar is in de Drechtsteden, Bergen op Zoom, Roosendaal en Tilburg. De tendens is juist dat er wordt gezocht naar kansen om grote ruimtevragers actief uit te plaatsen, in plaats van nieuwe te faciliteren. Er zijn op enkele plekken wel transformatiekansen. De omvang op de schaal van de totale opgave voor Powerport is daarbij niet substantieel, alhoewel diezelfde omvang voor de locatie die het buiten de Powerport betreft dat wel zijn. Bovendien leidt spreiding tot extra ruimtevraag en rendementsverlies.

Te maken ruimte

Bevinding 7. De randvoorwaarde leefbaarheid vanuit de dorpen zet alle groeiruimte van het HiM en Amer op slot (zowel in m2 als in milieuruimte).

- Amergebied: In Geertruidenberg liggen woonwijk (zowel stad als dorp Drimmelen), natuur (Biesbosch) en bedrijventerrein dermate dicht tegen elkaar dat het de milieuruimte op slot zet.
- Oostkant HiM: In de leefbaarheidsvisie voor het dorp Moerdijk (14 oktober 2024) vragen de bewoners bijvoorbeeld om duidelijkheid en toekomstzekerheid. "Het steeds verder inklemmen is geen optie meer voor de toekomst". In de praktijk betekent dit dat er geen ruimte is (zowel fysiek in oppervlakte als milieuruimte) voor uitbreiding. Ook niet voor elektrificatie en verduurzaming van bestaande industrie.

- Zuidkant HiM: Uitbreidingen aan de zuidkant van Haven- en Industriegebied liggen in het invloedsgebied van Zevenbergen. Dit conflicteert met de lokale ruimtelijke ontwikkelingen aan de noordrand van het dorp en de ambities.

Bevinding 8. De compensatieplanologie werkt niet meer. Zorgen om de leefbaarheid zijn hardnekkig en cyclisch van aard. Dit is het geval in het Amergebied, waar een groot stuk land van de mentale kaart wordt gewist. En is nadrukkelijk het geval in het dorp Moerdijk. Waar de leefbaarheidsproblematiek sinds de ontwikkeling van het terrein in de jaren '60-'70 een telkens terugkomend thema is.

Daarbij komt dat realisatieafspraken om de leefbaarheid te bevorderen trager worden gerealiseerd dan projecten vanuit zeehavenindustrie, energie en water.

In plaats van compensatie is er bij uitbreiding van het industriegebied een diepe interventie nodig in de ruimtelijke ordening en inrichting van het hele Powerport gebied. Leefbaarheid / brede welvaart en industrie zullen zich daarbij op een nieuwe manier tot elkaar moeten verhouden.

Bevinding 9. De keuze om tot uitbreiding over te gaan kan alleen gemaakt worden in combinatie met een fundamentele keuze. Uitbreiding heeft direct grote consequenties en leidt per definitie tot transformatieopgaven en

prioriteringsvraagstukken. Makkelijke keuzes zijn er niet. Het gaat om het voortbestaan van een dorp, de verplaatsing van een glastuinbouwcluster, het opofferen van waardevolle landbouwgrond en de leefbaarheid van een hele regio. Dit betekent dat we voor een groot herinrichtings-/ en orderingsvraagstuk staan van de hele Powerport regio Moerdijk. Er is een integrale en duurzame visie nodig op de toekomst van de regio met aandacht voor alle facetten (energie, industrie, leefbaarheid, mobiliteit, landbouw, water, natuur, economische profilering en brede welvaart).

Aanbevelingen

Constaterende dat...

1. Powerport regio Moerdijk een cruciale sleutellocatie is voor het waarmaken van nationale en provinciale ambities

Voor de nationale en provinciale ambities met betrekking tot circulaire economie en energietransitie, verwoord in het Ruimtelijke Voorstel en de Nota Ruimte in wording, wordt Powerport regio Moerdijk aangewezen als sleutellocatie. In het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH) is dat vertaald in concrete projecten. Een nieuw te bouwen 380-150-20kV station in HiM en de aanlanding van wind op zee aan land (Nederwiek III) zijn daarvan, buiten een aantal infrastructurele projecten, de eerste schakels en het meest concreet. Uit de Technische Verdieping blijkt dat keuzes in het Powerport regio Moerdijk gebied gaan over nationale en provinciale zekerheid rondom energie, grondstoffen, voedsel en water. En dat het Haven- en Industriegebied Moerdijk een van de schaarse locaties is waar de provinciale en nationale ambities een plek kunnen krijgen.

2. Voortgaan op de huidige voet niet meer werkt. Voorbij de compensatieplanologie: fundamentele, structurele oplossingen, blik buiten de gebaande paden

De huidige benadering van economische en ruimtelijke ontwikkeling binnen de sectoren energie, industrie en infrastructuur is gefocust op het opvullen van gaten of tekortkomingen binnen de huidige structuur, in plaats van het ontwikkelen van duurzame en structurele oplossingen. Deze benadering is ontoereikend. Op de bestaande voet doorgaan leidt tot het vastlopen van solitaire projecten en een suboptimaal resultaat op de systeemambities.

3. De voorliggende opgave vraagt om gedeeld eigenaarschap en verantwoordelijkheid vanuit Rijk, provincie, waterschap en gemeenten: van realiseren van losse projecten naar clusterontwikkeling

Samenhang en balans tussen grootschalige industrieontwikkeling en structurele leefbaarheidsinterventies, gedragen door een gezamenlijk commitment van Rijk, provincie en gemeenten, is een voorwaarde voor een kansrijke uitwerking van de nationale ambities. Daar hoort een gedeelde verantwoordelijkheid, strategie, samenwerking en aanpak van Rijk, provincie, waterschap en gemeenten bij.

...is ons voorstel voor fase 3:

Ontwerpend onderzoek om te komen tot een integraal en gedragen perspectief/plan

Een helder en breed gedragen integraal toekomstperspectief voor de Powerport regio Moerdijk ontbreekt vooralsnog, wat effectieve samenwerking bemoeilijkt. Een gezamenlijke visie die verder gaat dan lokale belangen is noodzakelijk. Zowel Rijk, regio als gemeenten moeten fundamentele keuzes maken over het toekomstige profiel van Powerport regio Moerdijk, rekening houdend met beperkingen van ruimte en infrastructuur en de eigen en gezamenlijke brede welvaartsuitdagingen. Dat vraagt naar ons idee om een ontwerpend onderzoeksaanpak waarin standpunten en verbeelding van verschillende actoren bij elkaar worden gebracht. Met Brede Welvaart als afweegkader en de blik op 2050 (met doorkijk naar 2100).

- Ruimtevraag: Nader te onderzoeken (200 - 1.000 hectare).
- Scope: Powerport regio Moerdijk van Klundert tot Geertruidenberg. Inclusief Weststad Oosterhout. In context van de ontwikkelingen in de industrie- en zeehavenclusters en de bredere regio (driehoek Rotterdam-Bergen op Zoom – Tilburg).
- Betrokken partijen: Het vraagt participatie met ondernemers en bewoners (te beginnen bij de gevoelde opgaven)
- Ambitie/doel: Het uitgangspunt zou moeten zijn: het goed functioneren van alle relevante systeemplagen: volhoudbaar economisch perspectief, leefbaarheid voor de dorpen, boeren met toekomstperspectief, robuust watersysteem, en een werkend mobiliteitssysteem. Op basis van een duidelijk profiel en identiteit van Powerport regio Moerdijk als basis voor selectiviteit. Ten behoeve van de regionale brede welvaart moet niet langer het uitgangspunt zijn om alle vragen te faciliteren maar vanuit een toekomstvast profiel van het gebied te kiezen voor activiteiten (bedrijven, voorzieningen, infrastructuur) die bijdragen aan wat past bij het toekomstig profiel van dit gebied.

(nog uit te werken)

Nota bene:

Bij het bepalen van de scope van fase 3 in het BOL 25 (of eerder) zal er bij het publiek (bevolking, industrie, ontwikkelaars) een nieuwe dynamiek ontstaan. We moeten daarbij oog hebben voor:

- *strategische grondverwerving.*
- *regeling met bewoners moerdijk*

Het is daarom van belang dat rijk, provincie en gemeenten voorafgaand aan het publiekelijk besluit afspraken maken over het vervolg: organisatie (hoe werken we met elkaar samen, integreren projectprocedures), financiering (hebben we strategische reserves om direct te kunnen handelen), communicatie (duidelijkheid naar burgers, boeren en bedrijven) en juridica/planologie (o.a. democratische legitimatie).